

Lectoratul – instrument de păstrare și promovare a identității culturale?! Studiu de caz: Lectoratul de limbă, cultură și civilizație românească de la Université de Provence (Aix-Marseille I, Franța)

Maria ALDEA

0. Introducere

Prezentarea pe care o propunem are ca scop nu o analiză a teoriilor și direcțiilor ce privesc conceptul de „identitate”, ci, după cum însuși titlul indică, se vrea o punere în discuție a importanței și necesității existenței lectoratelor de limbă, cultură și civilizație românească în lume. Pentru că, în opinia noastră, configurarea identității culturale a unui grup, a unei comunități, a unui popor într-un spațiu multi- sau pluricultural și multi- sau pluriethnic, mă refer aici la cel al Uniunii Europene, nu se realizează nici pe criteriile politice, nici economice, ci doar culturale. Promovarea valorilor culturale (limba, literatura, muzica, arta, teatrul etc.) este ceea ce individualizează și identifică în diversitate, pe de o parte, și ceea ce realizează liantul cu unul sau mai multe spații culturale, pe de altă parte.

Așadar, ceea ce dorim noi prin această prezentare este identificarea mijloacelor, politicilor culturale care ar trebui construite și implementate pentru susținerea concretă a lectoratelor românești în lume.

1. Ce este lectoratul?

În conformitate cu definiția pe care *DEX*¹-ul ne-o oferă, „2. Catedră în învățământul superior în care se predă limba (și cultura) unui popor străin, adesea cu profesori din țara respectivă. – Din germ. Lektorat”, lectoratul este rezultatul unui acord bilateral între două țări, respectiv, între două ministere și, implicit, între două instituții de învățământ superior, ce are ca scop, pe lângă predarea limbii, culturii și civilizației unui popor, și diseminarea valorilor culturale ale acestuia.

1.1. Argument

Am ales abordarea acestui subiect, deoarece, în prezent, funcționăm ca lector de limbă, cultură și civilizație românească la Universitatea din Provence (Aix-Marseille I, Franța) și, în consecință, putem afirma că suntem în contact direct cu tot sau aproape tot ceea ce implică existența și funcționarea unui lectorat.

Mai mult, am luat în discuție această temă pentru că noi considerăm că România și românii se pot afirma, se pot impune în spațiul european, și, în particular, în cel francez, în plan cultural – istoria ne demonstrează acest lucru –, în sensul că pot lucra, prin transmiterea valorilor culturale, a patrimoniului cultural, pentru și la destinul pozitiv al României.

¹ *DEX* = *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a II-a, București, Univers Enciclopedic, 1998, s. v. *lectorat*.

2. Lectoratul de limbă, cultură și civilizație românească de la Université de Provence (Aix-Marseille I, Franța)

Nu putem vorbi despre lectoratul românesc de la Université de Provence fără să facem un scurt istoric al acestei universități.

Universitatea din Aix a fost creată la începutul secolului al XV-lea printr-o decizie a lui Louis II d'Aragon, avându-și sediul de la crearea ei și până în anul 1954 pe strada Gaston de Saporta, la numărul 23, în hotelul Maynier d'Oppède, care găzduiește astăzi Institutul de studii franceze pentru studenții străini².

Din luna ianuarie a anului 1971, în Academia din Aix sunt create două universități: Universitatea Aix-Marseille I sau Université de Provence (ce cuprinde Facultatea de Litere, Facultatea de Istorie, Facultatea de Geografie, Facultatea de Limbi Străine Aplicate) și Aix-Marseille II sau Université de la Méditerranée (ce grupează astăzi Facultatea de Științe Economice și Facultatea de Informatică). Din anul 1973, va fi creată o a treia universitate, Aix-Marseille III sau Université Paul Cézanne (ce înglobează astăzi Facultatea de Drept, Facultatea de Economie, Facultatea de Științe și Tehnici).

În cadrul Université de Provence (Aix-Marseille I)³ funcționează, în prezent, așa-numitele U.F.R.-uri (Unités de formation et de recherche). Unul dintre aceste U.F.R.-uri este E.R.L.A.O.S.-ul (Études romanes, latino-américaines, orientales et slaves). Exceptând engleza, germana (U.F.R. L.A.G. – L.E.A.), provensala (U.F.R. – L.A.C.S.), sanscrita și greaca modernă (U.F.R. Civilizații și Umanități), toate celelalte limbi de circulație de la Universitatea din Provence sunt predate în cadrul U.F.R. – E.R.L.A.O.S. Acesta grupează nouă departamente. Șapte dintre aceste departamente oferă o formație completă de studii (licență, master, doctorat)⁴: spaniolă și latino-americană, italiană, portughezo-braziliană, ABTHIS (arabă, berberă, turcă, ebraică, iraniană și semitică), chineză și limbi slave, în timp ce departamentul de lingvistică comparată a limbilor romanice și de română, precum și cel de limbi diverse (armenă, hindi și japoneză) prezintă o gamă variată de opțiuni.

În cadrul Departamentului de Lingvistică Comparată a Limbilor Romanice și de Română funcționează și Lectoratul de Limbă, Cultură și Civilizație românească.

Acest lectorat a fost creat în anul 1970, fiind afiliat Departamentului de Lingvistică Franceză, ce-l avea ca șef de departament pe profesorul Jean Stefanini. Primul lector român a fost profesorul Valeriu Rusu⁵. În urma demersurilor profesorului Valeriu Rusu, Lectoratul de limbă, cultură și civilizație românească a fost plasat în cadrul Departamentului de Limbi Romanice (reprezentat prin profesorul Jean-Claude Bouvier), cu timpul fiind afiliat Departamentului de Lingvistică Comparată a Limbilor Romanice și de Română, creat ulterior.

² Vezi Sonia Mabelly, *Souvenirs. La Faculté des Lettres d'Aix de 1950 à 1987*.

³ Vezi *Guide de la recherche. Secteur Lettres et Sciences Humaines (1er Janv. 1979 – 31 déc. 1982)*, Publications de l'Université de Provence, 1985; *Guide de la recherche. Lettres et Sciences Humaines (1986-1989)*, Publications de l'Université de Provence, 1990.

⁴ Vezi site-ul U.F.R.-E.R.L.A.O.S.: <http://www.up.univ-mrs.fr/erlaos/pageufr.htm>

⁵ Mulțumesc și pe această cale domnului Valeriu Rusu, profesor emerit la Université de Provence, pentru amabilitatea și disponibilitatea pe care mi le-a arătat în realizarea acestei documentări.

3. Rolul Lectoratului în păstrarea și promovarea culturii românești

Este evident – și colegii care au fost sau sunt implicați în predarea limbii române studenților străini pot să confirme sau să infirme – că, din fericire, Lectoratul este primul instrument care lucrează în mod direct la imaginea culturală, deci pozitivă, a României în lume.

De ce?

Pentru că Lectoratul este prima interfață între limba, cultura, valorile românești și spațiul în care acesta se plasează. Pentru că interesatul, pasionatul sau iubitorul de România, să-l numim cu un termen generic „student”, intră în contact cu specificitatea românească în momentul frecventării cursurilor de limba și literatura română, a celor de civilizație românească. Suntem în măsură să afirmăm că, dacă în spațiul universitar provensal imaginea negativă și „exotică” a României trezește curiozitatea studenților (am avut studenți care au mărturisit acest lucru, întrucât la fiecare început și sfârșit de semestru realizăm un chestionar prin care-i interogăm asupra motivației alegerii studierii limbii române), încet-încet aceștia ajung să-și schimbe părerea și, mai mult, ajung să iubească România, să-și dorească să vină în România, să facă studii sau stagii de cercetare aici.

În ce constă și cum reușește un lectorat să păstreze acest specific românesc?

În primul rând, acesta se conservă prin limbă. Posibilitatea alegerii, chiar și numai opțional, a studierii limbii române este un prim pas spre transmiterea parțială a sufletului românesc, deoarece, credem noi, înainte de orice altceva, limba este cea care configurează și indică existența unei comunități într-un anumit spațiu geografic.

În al doilea rând, facilitarea contactului cu ceea ce înseamnă tradiție, obiceiuri populare etc., facilitare realizată de către noi prin materialele audio-video ce constituie suportul didactic al cursurilor de cultură și civilizație românească.

În al treilea rând, organizarea de întâlniri cu diverse tematici (gastronomie, sport, cinematografie etc.), ce implică atât lectorul, cât și studentul.

Care ar trebui să fie, din această perspectivă, politica sau politicile culturale concrete pe care ar trebui să le susțină și să le promoveze actorii implicați?

► Încercarea de a face vizibil lectoratul și de a instituționaliza limba română prin donațiile de carte (venite, în mod direct, din partea autorilor, sau, indirect, prin edituri și biblioteci universitare ori publice), prin crearea de manuale care să aibă ca public țintă toate categoriile de vârstă (de la clasa a doua până la liceu) și care să atingă o paletă cât mai variată de domenii.

► Organizarea de cel puțin două ori într-un an universitar a „Sărbătorii Porților Deschise”, unde interesatul sau mai puțin interesatul are ocazia să afle de existența centrelor de predare a limbii române din țara respectivă, în cazul nostru, Franța (Departamentele de Română, Lectoratele, Centrele Culturale etc.).

► Creșterea numărului de burse și crearea de programe de mobilități studențești pentru studenții străini care vor să învețe limba română (investiție ce va asigura formarea de viitori traducători de literatură română, de viitori profesori etc.).

► Implicarea concretă a instituțiilor ce au ca misiune promovarea limbii, culturii și civilizației românești (vezi Institutul Limbii Române – Ministerul Educației, Departamentul pentru românii de pretutindeni – Ministerul de Afaceri Externe, Institutul Cultural Român ș.a.) în susținerea financiară, chiar și parțială, și logistică a lectoratelor

în organizarea de evenimente culturale – expoziții, conferințe, seminarii, ateliere de lucru – ce au ca invitați personalități consacrate, tineri creatori din societatea românească atât din țară, cât și din diaspora (invitarea scriitorilor români, a artiștilor români, a oamenilor de teatru și film pentru a-și prezenta ei înșiși opera).

Și lista ar putea continua.

4. În loc de concluzie

Prin analiza noastră am dorit să scoatem în evidență importanța menținerii, înainte de toate, a lectoratelor de limbă, cultură și civilizație românească în lume, insistând asupra funcțiilor pe care acestea le dețin: pe de o parte, instrument de păstrare și promovare a identității culturale românești și, pe de altă parte, liant, punte de comunicare între două sau mai multe culturi.

Le lectorat – un moyen pour préserver et promouvoir l'identité culturelle?!

Étude de cas: le lectorat de langue, culture et civilisation roumaine de l'Université de Provence (Aix-Marseille I, France)

Notre ouvrage mets en évidence l'importance de l'existence et de la maintenance des lectorats de langue, culture et civilisation roumaine dans le monde, en insistant sur ses fonctions, sur son rôle: d'un part, ce de moyen qui permet de conserver et de promouvoir l'identité culturelle roumaine et, d'autre part, ce de liaison entre deux ou plusieurs cultures et espaces culturels.